

zelf niet oordeelden, doch alles geloofden wat de oversten hun wijs maakten.

Velen spraken niet, maar liepen met gebogen kop langs Vlaanderens wegen, als stom vee, dat eens op een barrikade van vuur en staal botsen moest of in een zee van bloed spleetereu zou, niet wetend dan hoe of waarheen, doch voortgejaagd door eigen mitrailleurs of de revolvers van brutaal-huilende officieren. Hun weg langs de blanke hoeven, of oude kasteelen in door den Herfst met goud getinte boomgaarden en parken, door dorpen, waar de be-

woners zich bevreesd achter gesloten deuren en neergelaten gordijnen hielden, was die naar den dood en ze groetten in hun geest al die vele kilometers lang, voortdurend de achtergelaten geliefden thuis... Dikwijls welden tranen in de oogen, maar dan klonk het bevel van zingen, en automatisch als bij instrumenten, dreunde het over West-Vlaanderen: « Deutschland, Deutschland über alles ».

Zij kruisten auto's, wagens en boerenkarren met gewonden. Zij kwamen Vlaanderens Westhoek tot een kruisland maken.

ELFDE HOOFDSTUK

DE BESCHIETING VAN

DIXMUIDEN

— Beerst is door de Belgen en Franschen teruggenomen!

Met dezen juichkreet kwam de heer Veirle dien Maandagochtend vroeg thuis.

Nancy had het nieuws ook vernomen, maar kon haar vaders geestdrift niet deelen.

— Dixmuiden zal beschoten worden, verzekerde ze. Ik heb het van officieren gehoord!

— Zoo! Maar ik weet ook, dat onze schepenen naar Kaaskerke zijn geweest, om aan den admiraal Ronarch inlichtingen over den toestand te vragen en hij heeft gezegd, dat wij in onze kelders veilig zullen zijn.

Maar de opperbevelhebber der troepenmacht rond Dixmuiden was toch vollediger geweest. Hij had er eveneens op gewezen, dat de vijand de stad wel bestormen zou en hij zich aan de oorlogswetten niet stoorde.

Veirle kon echter niet besluiten heen te gaan.

Veel inwoners dachten er anders over en verlieten reeds de bedreigde plaats. 't Waren meestal lieden uit de volksklasse, die niet veel te verliezen hadden, wat huisraad en levensmiddelen, maar terecht het leven hooger schatten. Veel welgestelden dolven goud- en zilverwerk en waarden in hun hof, of beneden den keldervloer, en dien dag

werd er te Dixmuiden voor millioenen in den bodem verborgen.

— Daar is menheer Bonte... die zal 't laatste nieuws wel weten! meende mevrouw Veirle, die 't liefst heengegaan zou zijn, maar haar echtgenoot niet wilde verlaten.

— 't Laatste nieuws? herhaalde de correspondent... Beerst is gisteren genomen, maar ook weer verloren... Te Keiem en verder tegen Nieuwpoort gaat het evenmin goed... Het offensief is mislukt!

— Maar ge zijt mis ingelicht! zei de rentenier verschrikt...

— Neen, neen... ik zeg u de stellige waarheid! Maar... 't kan nog veranderen!

— O, laten we vertrekken! smeekte mevrouw Veirle. 'k Heb het gevoel van schrikkelijke dingen die moeten gebeuren...

— Maar hoort ge, mijnheer Bonte niet zeggen, dat het nog kan veranderen! En 't zal veranderen ook... En weg loopen, en alles achter laten! Kijk eens door het venster... daar naar de huizen, vanwaar de menschen vertrokken zijn. Zie de fusiliers met hun armen vol fleschen wijn, en die ginder met dekens en zetels en wat weet ik nog al, wat ze meeslepen! Zoo gaat het als ge vlucht.

— Och, ze zullen denken, dat anders

de Duitschers het nemen, vergoelijkte Bonte.

— Ik zeg niet, dat ze ongelijk hebben, maar wie blijft, behoudt zijn goed. Als ik alles moet achterlaten, mijn meubelen, mijn koper, mijn oudheden, dan zal het ook mijn dood zijn! Er blijven er nog zoo veel! Waarom moeten wij bij de eerste wegloopers zijn!

En om een eind te maken aan 't gesprek ging de heer Veirle de kamer uit. Zijn echtgenoot volgde hem.

— Vader is toch niet redelijk, zei Nancy tot Walter. Wat denkt ge nu in alle oprechtheid van den toestand?

— Dat die zeer ernstig is! De vijand valt met een groote overmacht aan... en de onzen zijn zoo zwak. Te Eessen moeten er vreeselijke dingen gebeurd zijn...

— Marie Borgers zei me 't zelfde. Ze had er iets van gehoord en ze is om nieuws. Ze wilde naar huis, en ik kon haar niet weerhouden...

— Ja, ze zijn er aan 't branden en moorden... 't Is hun woede om den tegenstand, en, als ze Dixmuiden krijgen, vrees ik, dat het hier een nieuw Aarschot zal worden...

— Maar Walter toch!

Angstig grep het meisje zijn arm...

— O, overreed vader dan toch om te vluchten! smeekte ze, en angst laaide in haar blik...

— Ga met uw moeder naar Veurne...

— Maar moeder wil niet zonder vaderder heen! Jezus-Maria, wat is dat! kreet Nancy eensklaps.

Een verschrikkelijke slag daverde, een ruit rinkelde in scherven neer, de muren schudden. 't Was of de vloer bewoog... En een reusachtige wolk van rook en stof omhulde de markt, verborg de gevels, het stadhuis, de kerk...

— Dat is zwaar geschut op Dixmuiden zelf! zei Bonte, die bedaard bleef. We moeten dadelijk naar den kelder.

Mevrouw Veirle kwamen binnengestormd...

— Is dat een bombardement! riep ze ontsteld... O, daar hebben we 't al! Nu is het te laat!

— 't Zal misschien maar van korten duur zijn, bemoedigde de correspondent, maar laten we naar beneden gaan.

Even blikte hij naar buiten... De wolk trok heen en op het plein gaapte

een wijde opening, door een granaat in den bodem gescheurd... Soldaten en burgers zochten een goed heenkomen en de stad lag daar even stil, maar in angstige verwachting...

— Kom mee! drong Nancy aan. Vader en moeder zijn reeds in den kelder.

— Een oogenblik...

— O, stel u toch niet bloot!

Ze legde haar arm op den zijnen... en Bonte gevoelde hoe zij trilde...

Eensklaps greep hij haar handen en zei met tranen van ontroering in de oogen:

— Wees niet bang! Ik blijf bij u... altijd... altijd... wat er ook gebeurt, want ik heb u lief...

Een tweede vervaarlijke slag deed gansch het stadje schokken... Een stuk van een gevel stortte in, en pannen, steenen, balken, ruiten rolden met oorverdovend geraas over het plein...

— Kom nu... kom! smeekte Nancy... Hand in hand vluchtten ze naar beneden, waar de kelder reeds voor een verblijf ingericht was.

Onder de stevige gewelven stonden ouderwetsche meubels, stoelen van gesneden eik, zetels met breede rugleuning, kasten, gebeiteld eeuwen geleden. Aan den grauwen, ziltigen muur tikte een klok, waarvan reeds in de 17^e eeuw een eerbare poorter elken avond de gewichten had opgetrokken. Zwaar koperen kandelaren, ketels, potten, waren er ordelijk op een rij geplaatst...

— En zouden ze dat nu alles vernielen! smikte Veirle, die hier zijn oudheden met kinderlijke liefde in veiligheid had gebracht, naar hij meende, vertrouwend op de hechte steenen muren en zoldering.

Daar lagen echter ook matrassen om er op te slapen... In een hoek zag men potten boter, gekocht in de eerste oorlogsweken, toen de uitvoer plots gestremd werd en de boeren van Veurne-Ambacht hun waar goedkoop van de hand moesten doen. En zoo was het ook met 't vleesch gegaan, waarvan in vele woningen de kuipen schier barstten. Levensmiddelen had men genoeg in de kelders waar men nu behoud zocht, maar zou de beschieting afstooten op de sterkste gewelven, de dikste muren?

Hoor maar... dat waren geen schrapnells meer, maar projectielen, welke de

soldaten marmieten noemden, geweldige massa's ijzer, die de huizen open-scheurden, de straten spleten, de muren van elkaar rukten, en daartusschen vielen granaten, welke brand stichtten of vuile gassen ontwikkelden.

Soms was het gansche stadje in een gore, verblindende, verstikkende wolk gehuld en daaruit klonk angstig geschrei, geklaag, gekerm. Als uitzinnig van schrik liepen veel gezinnen heen, omdat hun woning als een kaartenhuis schudde en ze den dood onder het puin vreesden, alsof de dood ook niet buiten loerde. Heele benden liepen langs de gevels voort over de Nieuwe Wandeling en door de Weststraat, om de Hooge brug en den overkant van den IJzer te bereiken, Veurne-Ambacht in. Ze klommen over steenen, drongen langs haastig opgeworpen versterkingen, want de soldaten verschansten zich aan de rivier. Kinderen schreiden, vrouwen jammerden, terwijl ze hun tot spoed aanmaanden.

Veel fusiliers en soldaten schenen minder het gevaar te duchten en sloegen in de verlaten huizen alles aan, wat ze straks in de loopgraven zouden kunnen gebruiken, dekens, kleeren, stoelen, fonografen, potten boter, stukken vleesch, doozen konserven, maar vooral wijn, heele manden flesschen, die ze haastig wegsleurden.

— Komt bij, komt bij! riep een marinier. Laatste uitverkoop! Grootte afslag! Doet uw keuze!

Sommige burgers noodigden de soldaten zelf uit maar hun gading te nemen, plots geheel los van al hun bezittingen in deze wilde jacht om het eenige, dat nu telde en waarde had, hun leven... Anders nemen de Duitschers het, zeiden ze, waarna ze ijlings vertrokken, want hun geliefd Dixmuiden was als een helle geworden.

Anderen aarzelden om alles achter te laten, gehecht aan hun have en goed, en op hun lippen kwamen harde, bittere woorden om dat rekwireren der soldaten... Zij voelden het nog niet hoe de oorlog de begrippen wijzigt, de vaste regelen en wetten vaneen scheurt en ze meenden na enkele dagen afwezigheid weer in hun huis te kunnen terugkeeren.

De politiekommissaris maakte hier en

daar opmerkingen, maar werd op spotgelach onthaald.

Er was nu geen ander gezag meer dan dit van den oorlog, van het sein tot den aanval of den terugtocht, bewegingen die steeds levens eischten, en waar men dat verliezen kon, wat telden dan nog aardse goederen... De burgers mochten zich immers in veiligheid stellen, hun bloed werd niet opgeëischt, door het vaderland... Wat moesten ze dan protesteeren om een pot boter, of een ribbestuk vleesch, of een flesch wijn! Aldus riepen soldaten, die misschien straks in dien poel van vuur, in dien storm van ijzer zouden omkomen.

— En als ik seffens met de bajonet moet vechten.. als ik steken en kerven zal.. en zelf mijn lijf aan stukken voel rukken, dan ben ik beter zat, stom zat! schreeuwde een der mannen, die een volle flesch aan den mond gezet en gulzig gedronken had. Waarom jagen ze ons tegen elkaar op, waarom laten ze ons als wilde beesten, als bloedhonden tegen elkaar los! En waar blijft de hulpe!.. We mogen 't weer al alleen doen! Met een tegen honderd!

— En toch zal die Duitse sloeber onze laatste brokke land niet krijgen! bezwoer een andere soldaat. We zitten nu aan 't einde... hewel, hij geraakt er niet door!

De kanonnen bleven huilen en de granaten vallen... en Dixmuiden geleeft thans wel een schommelend schip op een stormende zee.

Muzikanten van het 12de linie zaten in de Concorde en bereidden er hun middagmaal... Voor de deur sprak een marinier met een soldaat... Eensklaps donderde een hevige ontploffing en een wolk omhulde de beide mannen. Rook en stof trokken op: de marinier lag daar als een bloedige massa en van zijn makker waren beide beenen verbrijzeld.

— De vlag wordt geweldig, we zouden beter in den kelder gaan, zei er een in de herberg tot de waardin.

En met achttien school men onder de gewelven, zeker nu beschut te zijn voor het bombardement.

De vrouw begon te jammeren.

— Toe, toe, wees niet benauwd, troostte een der soldaten, 't zal niet lang duren!...

Maar nauwelijks had hij die woorden

geuit, of een nieuwe slag daverde, een granaat boorde door den buitenmuur en ontplofte in den kelder.. Een vreeselijke kreet klonk uit den walm van gas en rook en stof. De ongelukkigen waren tegen den wand geslingerd, rolden over elkander, en na het geweld van 't projectiel, barstte dat van schrik en ontzetting en smart los... Buiten hoorde men het woest gehuil en moedige kerels snelden ter hulp.

Een kind en een muzikant lagen al dood. Anderen waren een arm of been kwijt of de scherven hadden hun het li-

Halletoren te Tiel

In het stadje Tiel was het hoofdkwartier van den hertog van Wurtemberg

chaam opengerukt en de verminkten verhieven zich met hun gruwelijke wonden in hun zucht om levensbehoud, hun laatste krachtsinspanning.

De uitweg was door het puin afgesneden en men drong naar de kelder-ramen en de bres van de granaat. Daar daagde hulp en door de openingen haalde men de getroffenen naar buiten, terwijl sommige ongedeerden als waanzinnig over het plein snelden...

Kolonel Jacques, wien men hier een gewichtige taak toevertrouwd had, kwam uit het « Café de la Paix » want

een nieuwe granaat had er den topgevel van neergeworpen. Kalm begaf de overste zich naar de « Gouden Balance » aan de overzijde, maar nog was hij er niet binnen, toen een projectiel door het gebouw vloog, en met een scherp den kolonel aan den voet wondde.

Kommandant Leclercq verbond hem op een stoel en dan, steunend op een wandelstok, leidde de officier de verdere verrichtingen, want een infanterie-aanval van den vijand was nakend.

Bij de Veirle's rinkelde de bel. Bonteging naar boven en opende de deur.

— Om de liefde Gods! Hier is een sterke kelder! klonk een gil. Hijgend stond daar Wantje Zoetewei van 't begijnhof met haar nicht Celestina.

— Laat ons binnen... O, God zij geloofd dat ge hier nog zijt! Dixmuiden moet plat...

— Rap naar den kelder, zei Walter.

— Jozef, Maria... hoor toch een keer wat slagen! gilde het oudje, en ze gleed van de laatste trappen en rolde voor de voeten van Nancy, die angstig had geluisterd wie er nu kwam.

— Jufvrouw... ik ben hier met mijn nichte! kermde de vluchteling. 't Is op het begijnhof niet te houden...

— Wantje, gij!

— Ja... Ik durve ginder niet meer blijven. De groot-jufvrouw zegt wel, dat we maar moeten lezen... en zeker zal ik veel lezen, stijf veel, maar ik wil ook in een kloeklen kelder zitten en 'k wete dat gij er zoo een hebt.. 'k Kwam daar langs de Concorde.. al bloed... en dooden en gekwetsten... O zoo wreed! Ik zag ze uit halen! Er is een bom in gevallen.

Nancy stelde de vrouw wat gerust en bracht haar naar een zetel.

— Ik heb de voordeur open laten staan, zei Bonte, dan kunnen er nog burgers of soldaten binnen vluchten.

En weldra kwamen er menschen van de buitenwijken en uit de kleine straten en ieder had op zijn wezen de uitdrukking van hevigen angst van een wreed visioen, sommigen vertelden wat ze gezien hadden.

— Cyriel Damman is ook dood... de bakker van aan de Keizerspoorte! gilde een vrouw.. En telkens herhaalde ze het nieuws, nog geheel onder den indruk van het vreeselijk schouwspel...

Met holle stem klonk het al maar door uit den versten hoek, waar ze zich bevend neergehurkt had: Cyriel Damman is ook dood.. Hij was geheel in brokken.. al bloed!

Daar verscheen Marie Borgers en weenend zonk ze in Nancy's armen...

— Ik kan niet meer naar Eessen! smikte ze. O mijn zieke moeder, en vader en Helene... wat is er van hen geworden! De Duitschers moorden en branden ginder! Ik heb de vlammen gezien en vluchtelingen zeggen dat 't er zoo wreed is!

Zoo was ook hier ieder een bode van vreeselijke berichten.

De Belgische artillerie vuurde hevig terug en de Duitschers beschoten de loopgraven voor de stad, Dixmuiden zelf, de oevers van den IJzer, de hooge Brug en den weg naar Kaaskerke.

— De vijand bereidt een aanval, zei Walter stil tot Nancy. God steune onze soldaten... Als de onzen moeten wijken, zijn de Duitschers spoedig hier!

— O, en dan?

— Dan moeten we vluchten of ons verbergen... Reken op mij...

— Maar gij blijft om ons... Denk aan Aarschot! Uw leven was al eens in gevaar. Wij moeten doen wat vader wil, doch gij...

— Ja, ik blijf om u..

En diep trof het meisje de blik van die zachte, en echter zoo krachtige oogen.

Er zaten nu wel dertig personen in den kelder. En nog kwamen er. Men bracht zieken op beddekens als in 't oude bijbelverhaal, gebrekkiigen in hun zetel, weggenomen uit den hoek bij de stoof in 't eens zoo rustig, veilig kamerke, ouden van dagen, die gemeend hadden stil uit te sterven in 't stedeke, waar ze als kind hadden gespeeld.

Luider loeiden de monsters om en over de plaats. En tusschen het gedonder hoorde men het neerplofften van daken en muren. Het waren als doodsnikken.

Dixmuiden brokkelde af onder het oorlogsgeweld; zijn stervensure was plots begonnen, bij den schijn van reusachtige fakkel, gewijd door het goede recht, de vrijheidsliefde, de opofferingen van een onschuldige natie!

HET BLOEDIG IJZERLAND

DOOR

A. HANS

EEN GEZICHT OP DE VOORMALIGE SAKEN TE NIEUWPOORT

MET DOORSNIFFEN VAN FRIGATELEERD IN HET «NEMANDELAND»

Uitgever J. HOSTE, 36, St-Pieterstraat, Brussel